

مدیر طرح از طرف مجری: امیر ناظمی

همکاران اصلی در تدوین گزارش: شادی ضیغمی، مینا درویش، امیرحسین عصارزاده، امیر ناظمی

نشانی کارفرما: اراک، بلوار فاطمیه، استانداری مرکزی، تلفن: ۰۸۶ - ۳۳۶۶۶۰۰۱

نشانی مجری: تهران، کریمخان، ایرانشهر، آذرشهر، شماره ۱۱، طبقه اول، تلفن: ۰۲۱-۸۸۳۰۰۷۵۵

Info@atinegaar.com

www.atinegaar.com

گزارش «پروفایل شهرستان تفرش» پیرو قرارداد شماره‌ی ۹۱/۸/۲ ص با موضوع آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی (اجرای فاز دوم مطالعات آمایش استان) تهیه شده است.

صحت مندرجات گزارش برعهده‌ی مدیر طرح پژوهشی است.

کلیه حقوق و مالکیت دستاوردهای حاصل از این گزارش متعلق به مجری و کارفرما به صورت مشترک است.

هرگونه نسخه برداری از آن، اعم از کپی، نسخه برداری الکترونیکی و یا ترجمه بخش یا تمام آن، و استفاده از محتوای گزارش منوط به اخذ مجوز کتبی از مجری و کارفرما و با استناد به کلیه اطلاعات گزارش مجاز است.

Tafresh County Profile

Report No. 25-3

Main Project:

Markazi Spatial Foresight

© Copyright 2015, Atinegaar Thinktank

All rights reserved.

Published March, 2015

This document may not, in whole or in part, be copied, photocopied, reproduced, translated, or reduced to any machine readable form without Atinegaar's formal permission. Every effort has been made to ensure the accuracy of this document. However, Atinegaar shall not be liable for any error or for incidental or consequential damages pertinent to the form, performance, or use of this document or the examples within. The information herein is subject to change without notice.

Trademarks

Other product names mentioned in this document may be trademarks or registered trademarks of their respective companies and are the sole property of their respective owners.

چکیده

این گزارش به ارائه تصویری از شهرستان تفرش مبتنی بر نتایج مطالعات آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی می‌پردازد. بر این اساس پس از مقایسه شهرستان تفرش با سایر شهرستان‌های استان مرکزی از منظر چند شاخص کلیدی در دسترس، تلاش شده است تا نتایج بخش‌های مختلف مطالعه در خصوص شهرستان تفرش، در این گزارش به صورت خلاصه ارائه شود. در پایان نیز نقش شهرستان تفرش با توجه به ویژگی‌ها و پتانسیل‌هایش در جهت پیشبرد اهداف و راهبردهای استان، تبیین شده است.

کلیدواژه: شهرستان تفرش، توسعه، تفکر ارزشی، توان اکولوژیک، راهبردهای آمایشی پابرجا

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۱ شهرستان تفرش از منظر آمار	۱
۲ مهمترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای شهرستان تفرش	۱۸
۱-۲ نقاط قوت	۱۸
۲-۲ نقاط ضعف	۱۸
۳-۲ فرصت‌ها	۱۹
۴-۲ تهدیدات	۱۹
۳ وضعیت توان اکولوژیکی شهرستان تفرش	۲۰
۴ وضعیت توسعه اقتصادی، اجتماعی، سکونتگاهی و فناوریانه شهرستان تفرش	۲۱
۵ نتایج حاصل از تفکر ارزشی در خصوص شهرستان تفرش	۲۷
۱-۵ مهمترین دغدغه‌ها	۲۷
۲-۵ موضوعات و مسائل غیرقابل قبول	۲۸
۳-۵ روندهای اجتناب‌ناپذیر و واقعیت‌ها	۲۹
۴-۵ ویژگی‌های مطلوب آینده	۳۰
۵-۵ ویژگی‌های نامطلوب آینده	۳۱

- ۶-۵ ویژگی‌هایی که مطلوب است شهرستان در آینده به واسطه آن‌ها شناخته شود..... ۳۲
- ۷-۵ مهمترین محدودیت‌های توسعه ۳۲
- ۸-۵ مهمترین مزیت‌های شهرستان تفرش ۳۳
- ۶ نقش شهرستان در راستای تحقق اهداف و پیاده‌سازی راهبردها ۳۵
- ۷ نتیجه‌گیری و جمع‌بندی ۳۶

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۶	جدول ۱: فعالیتهای دارای مزیت نسبی شهرستان تفرش در سال ۱۳۹۰
۳۵	جدول ۲: ماموریت‌ها و وظایف خاص شهرستان تفرش در جهت پیشبرد راهبردهای کلان استان

فهرست شکل‌ها

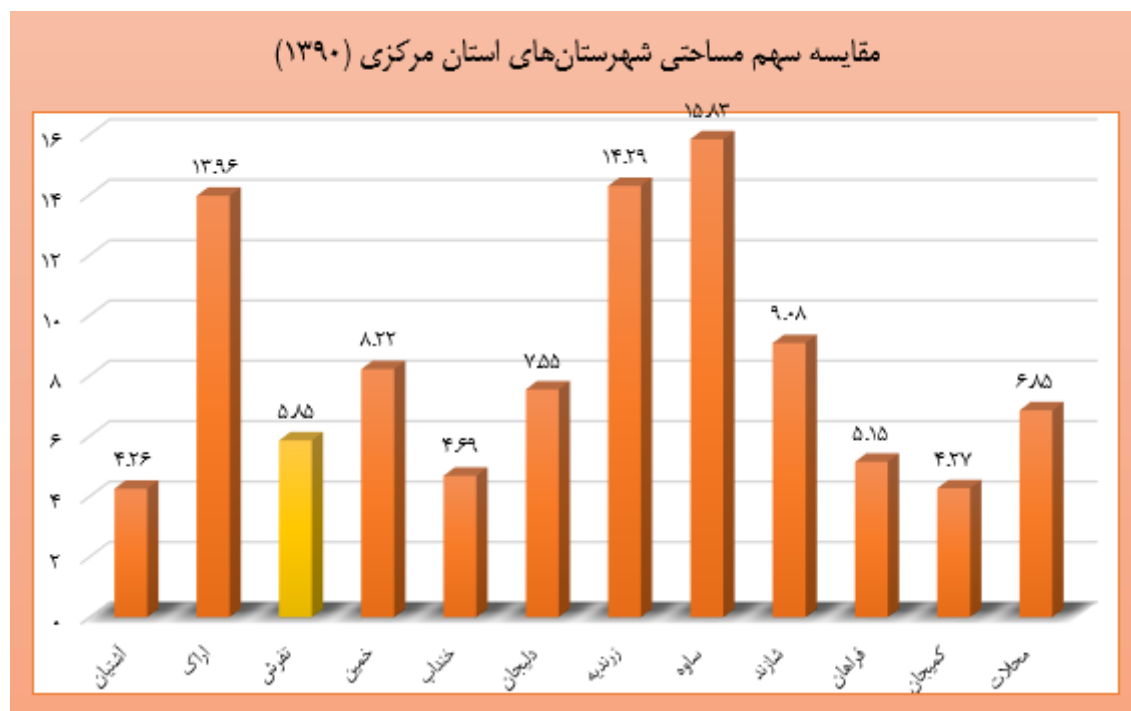
صفحه	عنوان
۲	شکل ۱: مقایسه سهم مساحتی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۳	شکل ۲: مقایسه سهم جمعیتی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۴	شکل ۳: مقایسه سهم جمعیت روستایی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۵	شکل ۴: مقایسه نرخ باسوادی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۶	شکل ۵: مقایسه نرخ باسوادی جمعیت شهری و روستایی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۷	شکل ۶: مقایسه ضریب شهرنشینی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۸	شکل ۷: مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۹	شکل ۸: مقایسه نرخ بیکاری شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۱۰	شکل ۹: مقایسه سهم اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی در شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۸۵
۱۱	شکل ۱۰: مقایسه تعداد کل کارگاه‌های صنعتی شهرستان‌های استان مرکزی
۱۲	شکل ۱۱: مقایسه سهم ارزش افزوده بخش صنعت در شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۸۵
۱۳	شکل ۱۲: مقایسه تغییرات سهم اشتغال بخش صنعت در شهرستان‌های استان مرکزی
۱۳	شکل ۱۳: مقایسه ضریب مکانی اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی در شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰
۱۴	

- شکل ۱۴: روند تغییرات ضریب مکانی شهرستان تفرش ۱۵
- شکل ۱۵: نقشه توان اکولوژیک شهرستان تفرش ۲۰
- شکل ۱۶: شمای کلی از وضعیت توسعه‌یافتگی سازمان فضایی شهرستان تفرش در مقایسه با سایر شهرستان‌های استان مرکزی ۲۱
- شکل ۱۷: وضعیت توسعه اجتماعی شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف ۲۳
- شکل ۱۸: وضعیت توسعه اقتصادی شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف ۲۴
- شکل ۱۹: وضعیت توسعه سکونتگاهی شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف ۲۵
- شکل ۲۰: وضعیت توسعه فناوری و خدمات برتر شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف ۲۶

۱ شهرستان تفرش از منظر آمار

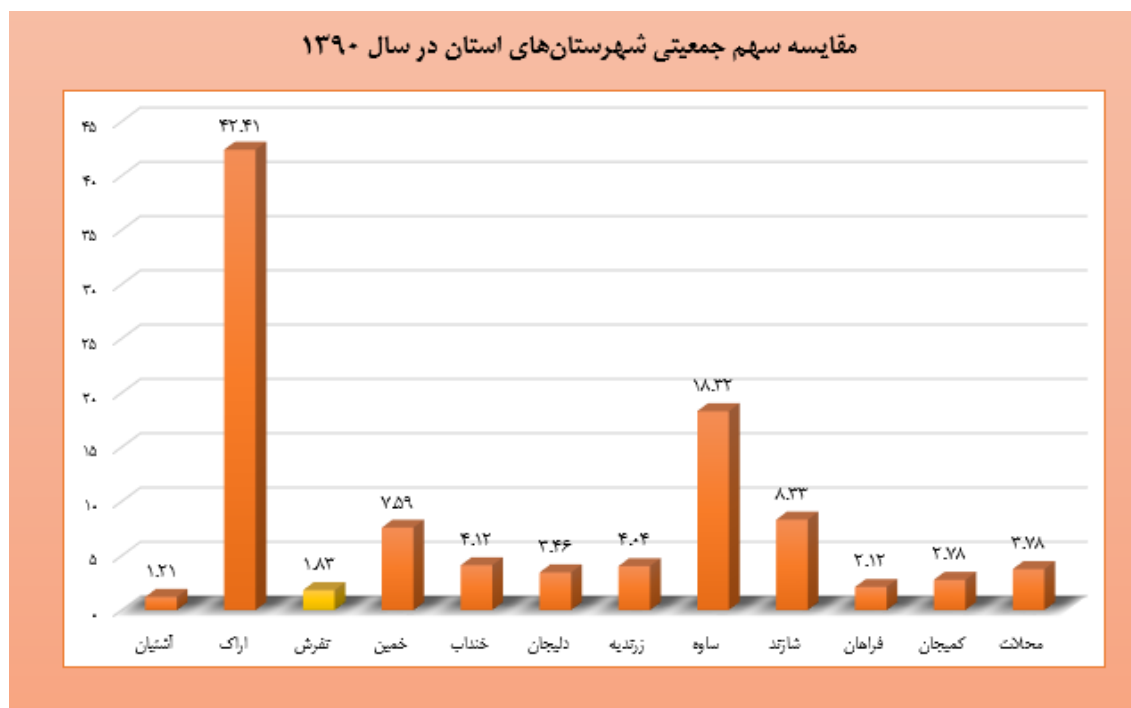
نظر موقعیت جغرافیایی، شهرستان تفرش بین شهرستان‌های ساوه، کمیجان، آشتیان و فراهان و نیز استان قم محصور شده است. شهرستان تفرش، با مساحت ۱۷۰۵ کیلومتر مربع، از ۱ بخش، ۱ شهر و ۴ دهستان (بازرجان، خرازان، رودبار و کوه‌پناه) تشکیل شده است. این شهرستان از مجموع ۱۷۹۱۵,۰۵ هکتار کل عرصه‌های جنگلی استان مرکزی، ۲۰,۸۹ درصد از عرصه‌های جنگلی را به خود اختصاص داده است. از مجموع ۱۴۱۳۹۵۹ نفر جمعیت استان، حدود ۱,۸۳ درصد ساکن این شهرستان هستند. همچنین از مجموع ۳۶۸۹۵۸ نفر جمعیت روستایی استان، ۲,۵۷ درصد ساکن این شهرستان هستند.

شکل ذیل، به مقایسه سهم مساحتی شهرستان‌های استان مرکزی با یکدیگر می‌پردازد. همانگونه که مشخص است شهرستان تفرش، ۵,۸۵ درصد از مساحت استان را به خود اختصاص داده است.

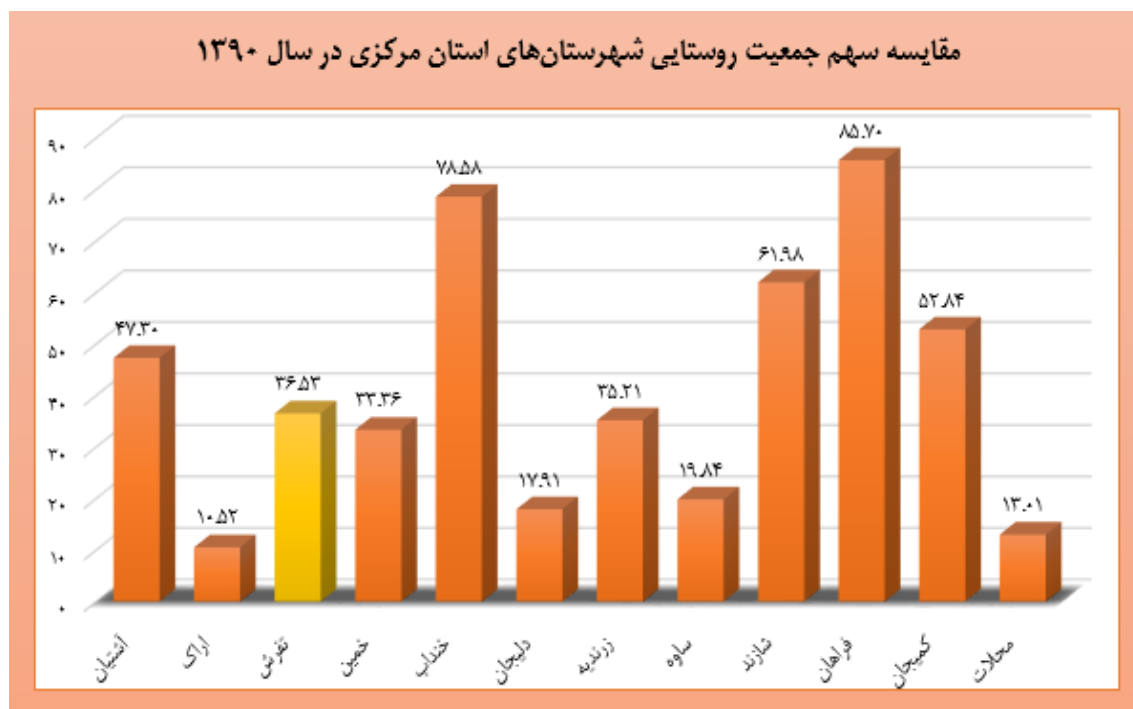
شکل ۱: مقایسه سهم مساحتی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

شکل بعد، به مقایسه سهم جمعیتی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰ می‌پردازد. شهرستان تفرش با ۱,۸۳ درصد از جمعیت کل استان، پس از شهرستان آشتیان، دومین شهرستان کم‌جمعیت استان است.

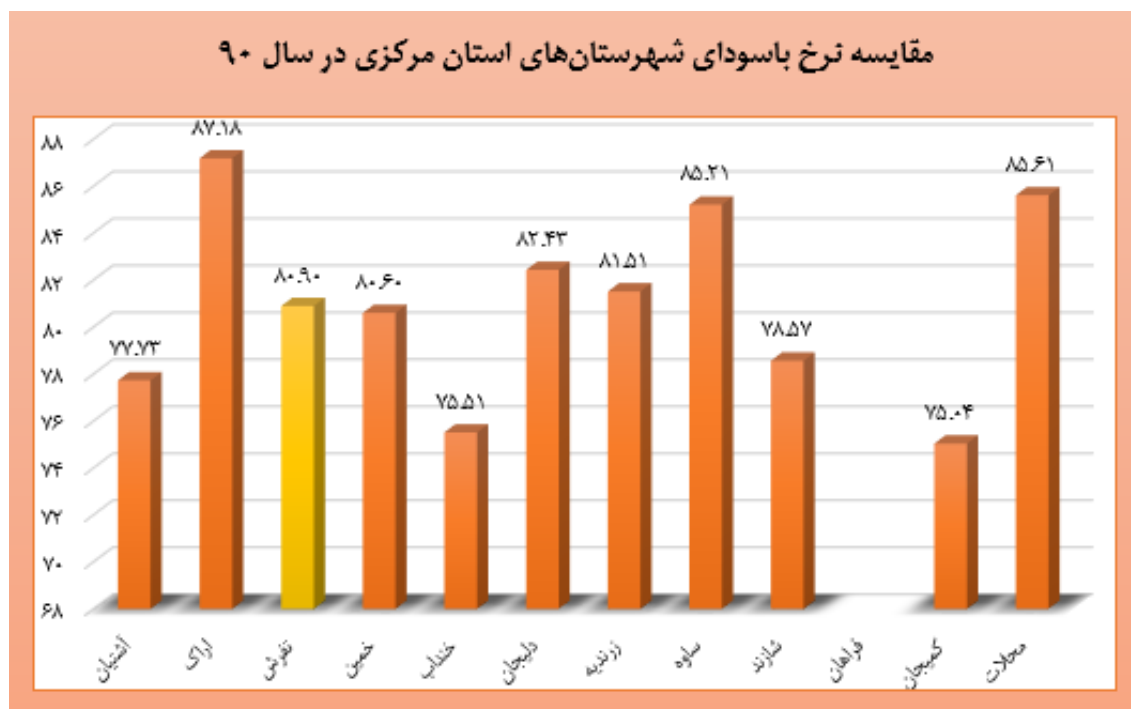
شکل ۲: مقایسه سهم جمعیتی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

شکل بعد، سهم جمعیت روستایی شهرستان‌های استان را از کل جمعیت روستایی استان نشان می‌دهد. همانگونه که مشخص است شهرستان تفرش با ۳۶,۵۳ درصد، در رتبه ششم در میان شهرستان‌های استان قرار گرفته است.

شکل ۳: مقایسه سهم جمعیت روستایی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

بررسی نرخ باسوادی در شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۹۰ نشان می‌دهد که این شاخص برای شهرستان تفرش معادل ۸۰٫۹۰ درصد بوده است و این شهرستان از حیث این شاخص در رتبه ششم میان شهرستان‌های استان قرار می‌گیرد. این درحالیست که نرخ باسوادی کشور در همین سال معادل ۸۴٫۷ درصد و نرخ باسوادی استان مرکزی نیز ۸۳٫۸ درصد بوده است.

شکل ۴: مقایسه نرخ باسودای شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

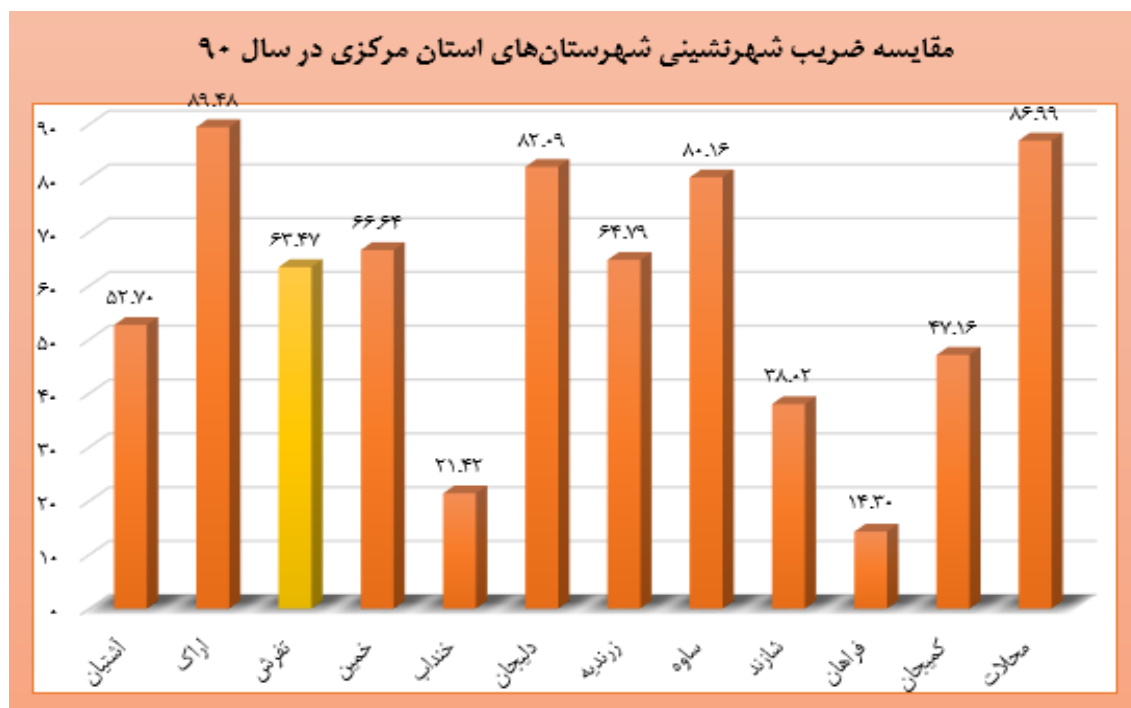
همچنین بررسی نرخ باسودای به تفکیک جمعیت شهری و روستایی نشان می‌دهد که نرخ باسودای جمعیت شهری شهرستان تفرش در سال ۱۳۹۰، ۹۱،۴۷ و نرخ باسودای جمعیت روستایی در همین سال ۶۳،۰۵ بوده است. لازم به ذکر است میانگین نرخ باسودای شهری و روستایی کشور در همین سال به ترتیب ۸۸،۶ و ۷۵،۱ درصد بوده است.

مقایسه نرخ باسوادی جمعیت روستایی و شهری شهرستان های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

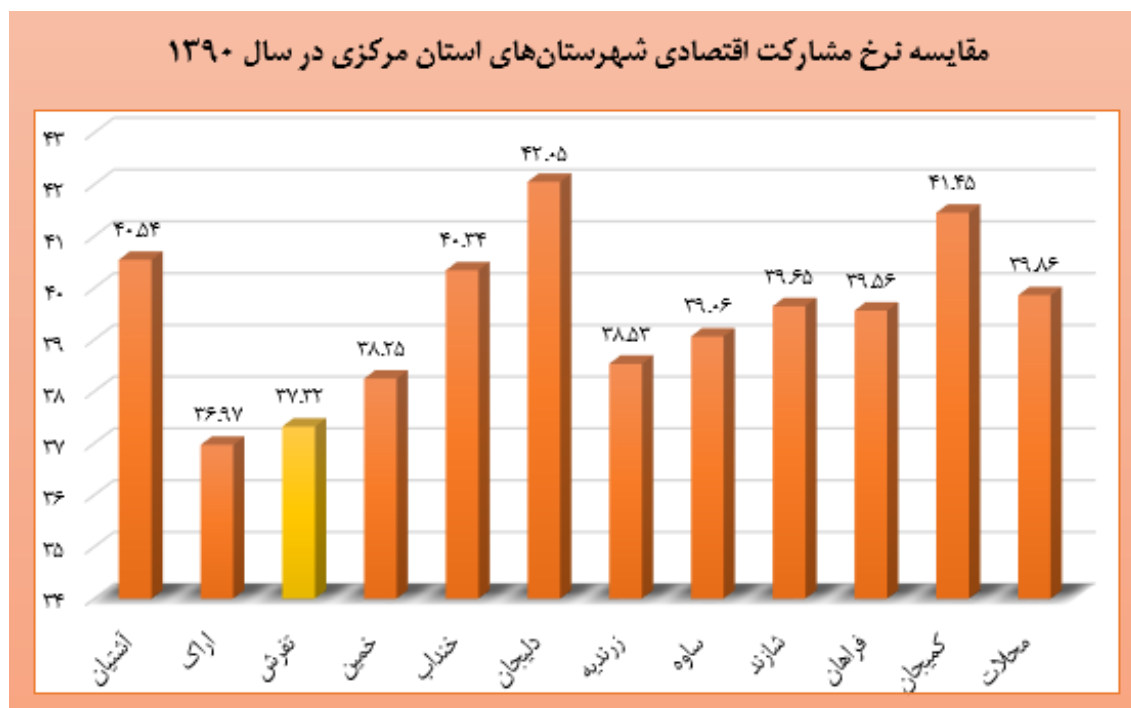
شکل ۵: مقایسه نرخ باسوادی جمعیت شهری و روستایی شهرستان های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

شکل بعد ضریب شهرنشینی شهرستان های استان مرکزی را نشان می دهد. همانگونه که مشخص است شهرستان تفرش در سال ۹۰، با ضریب شهرنشینی ۶۳٫۴۷ در رتبه هفتم در میان شهرستان های استان مرکزی قرار گرفته است.

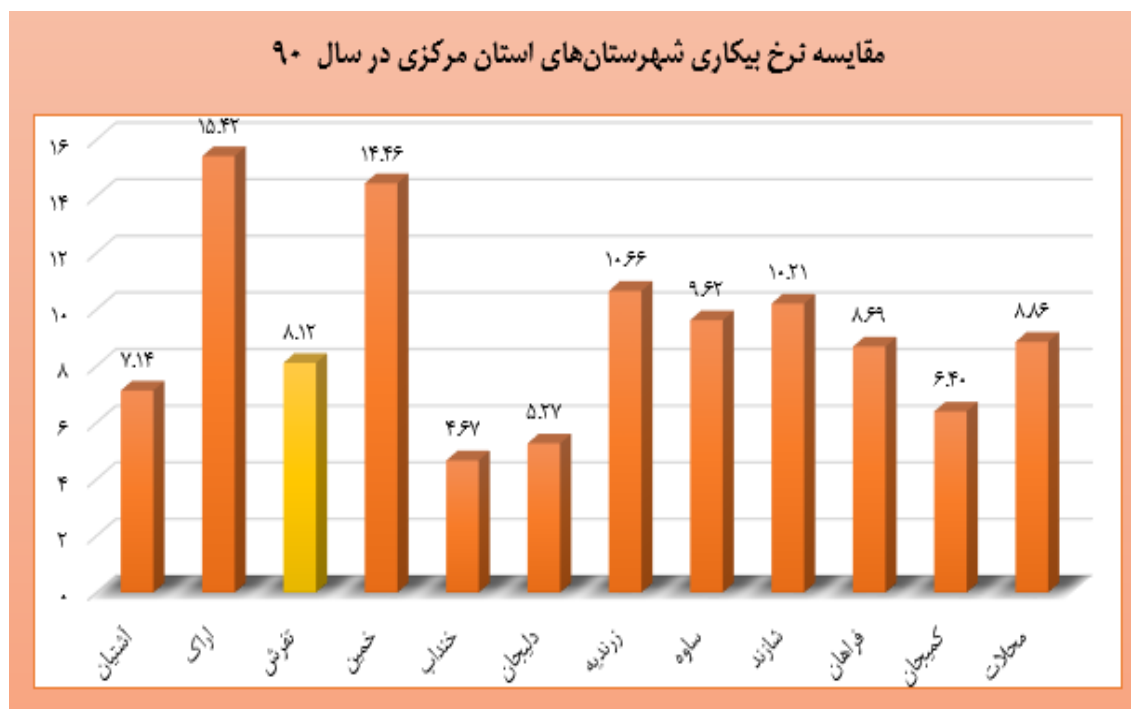
شکل ۶: مقایسه ضریب شهرنشینی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

همانگونه که در شکل بعد مشخص است، شهرستان تفرش با نرخ مشارکت اقتصادی ۳۷,۳۲ درصد در سال ۱۳۹۰ در رتبه یازدهم میان شهرستان‌های استان مرکزی از منظر این شاخص، قرار گرفته است.

شکل ۷: مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

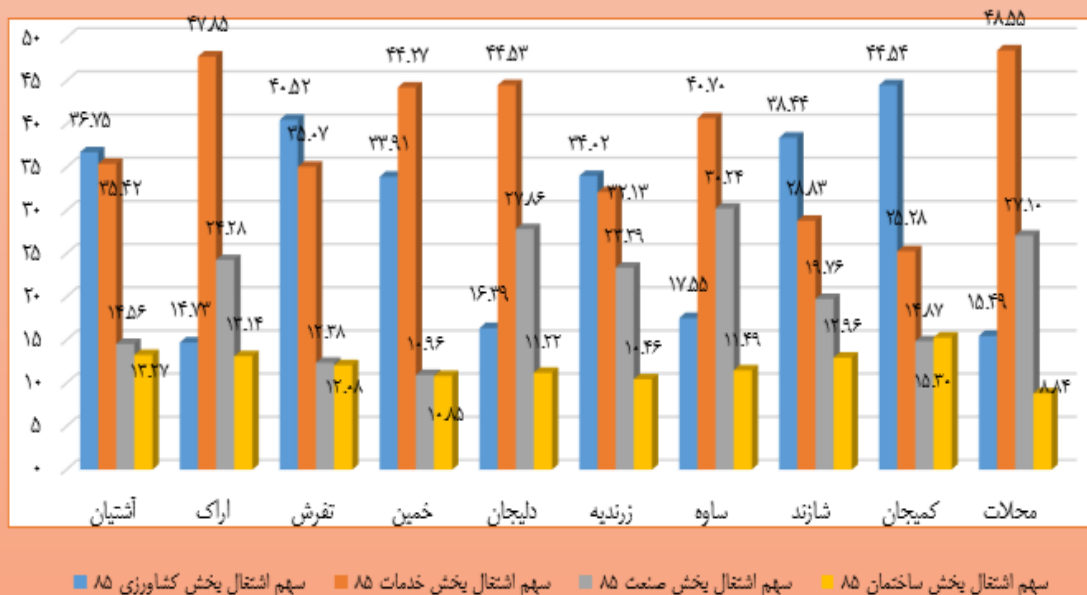
مقایسه نرخ بیکاری در شهرستان‌های مختلف استان مرکزی در سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که شهرستان تفرش با نرخ بیکاری ۸،۱۲ در رتبه هشتم از منظر این شاخص قرار گرفته است.

شکل ۸: مقایسه نرخ بیکاری شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

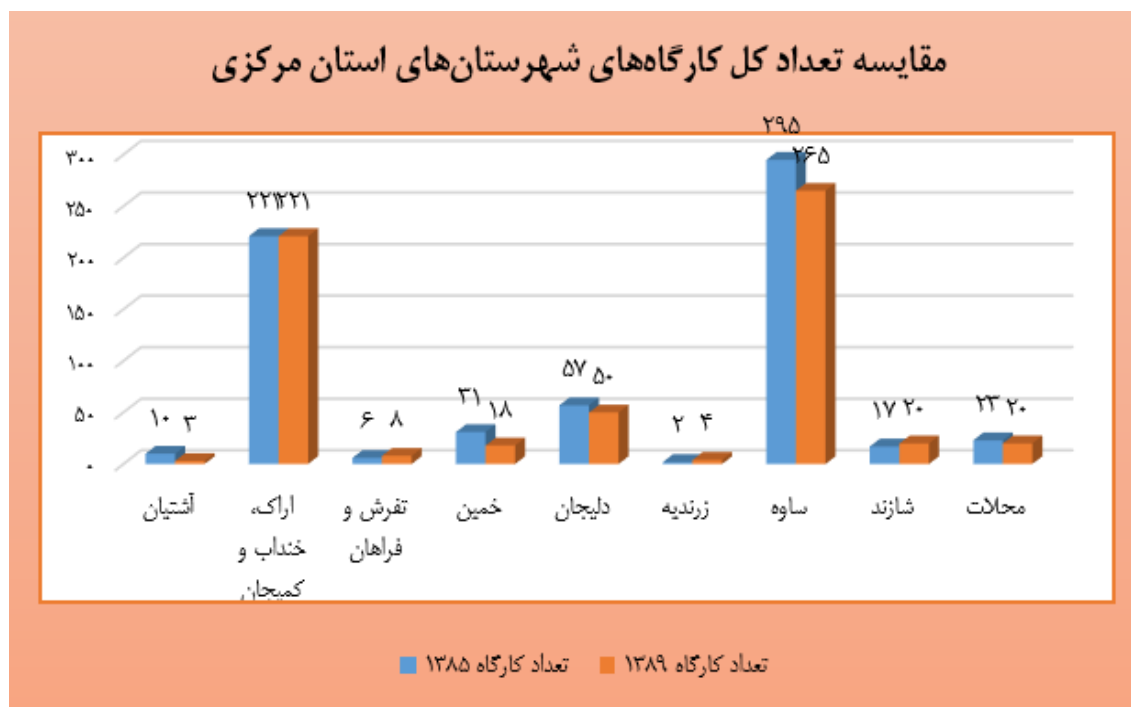
شکل بعد به مقایسه سهم اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی شهرستان‌های استان در سال ۱۳۸۵ می‌پردازد. بر این اساس بخش کشاورزی شهرستان تفرش با ۴۰,۵۲ درصد بیشترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده است و پس از آن به ترتیب بخش‌های خدمات با ۳۵,۰۷ درصد، صنعت با ۱۲,۳۸ درصد و ساختمان با ۱۲,۰۸ درصد، قرار گرفته‌اند.

مقایسه سهم اشتغال بخش های مختلف اقتصادی در شهرستان های استان مرکزی در سال ۱۳۸۵

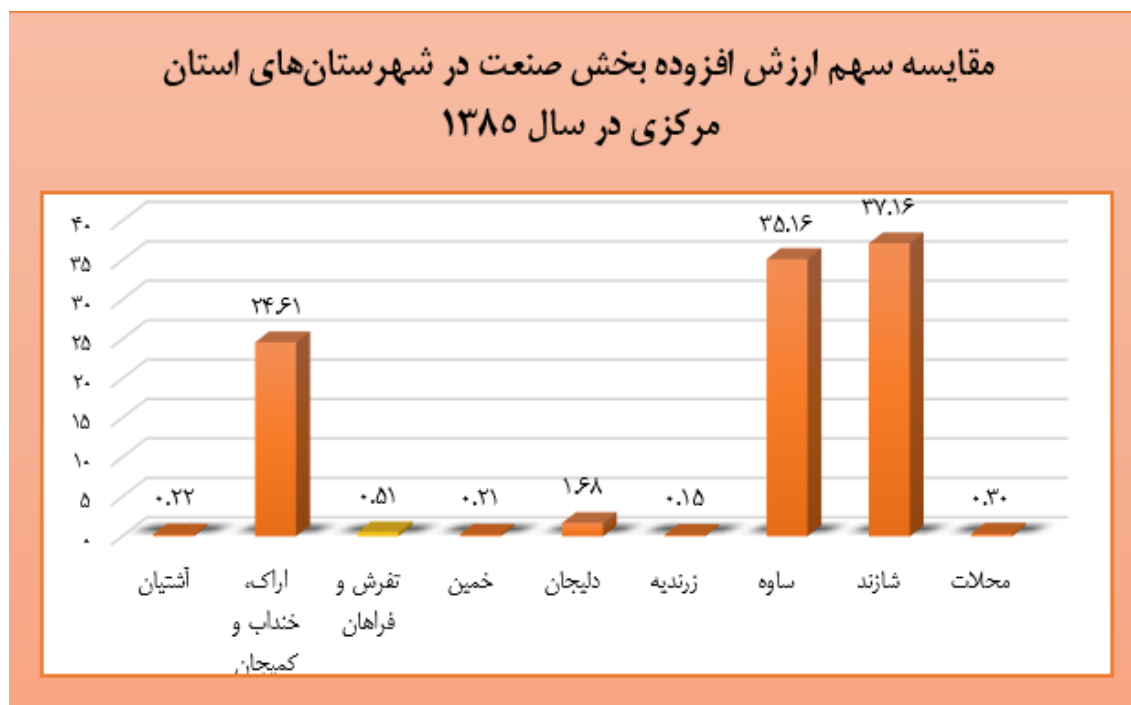
شکل ۹: مقایسه سهم اشتغال بخش های مختلف اقتصادی در شهرستان های استان مرکزی در سال ۱۳۸۵

شکل بعد به مقایسه تعداد کارگاه های شهرستان های استان مرکزی در سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۹ می پردازد. مطابق سالنامه آماری استان مرکزی که توسط مرکز آمار ایران منتشر شده است، آمار شهرستان های تفرش و فراهان در سال های مورد بررسی به صورت یکجا ارائه شده است. تعداد کارگاه های تفرش و فراهان در سال های مورد بررسی از ۶ به ۸ کارگاه افزایش یافته است.

شکل ۱۰: مقایسه تعداد کل کارگاه‌های صنعتی شهرستان‌های استان مرکزی

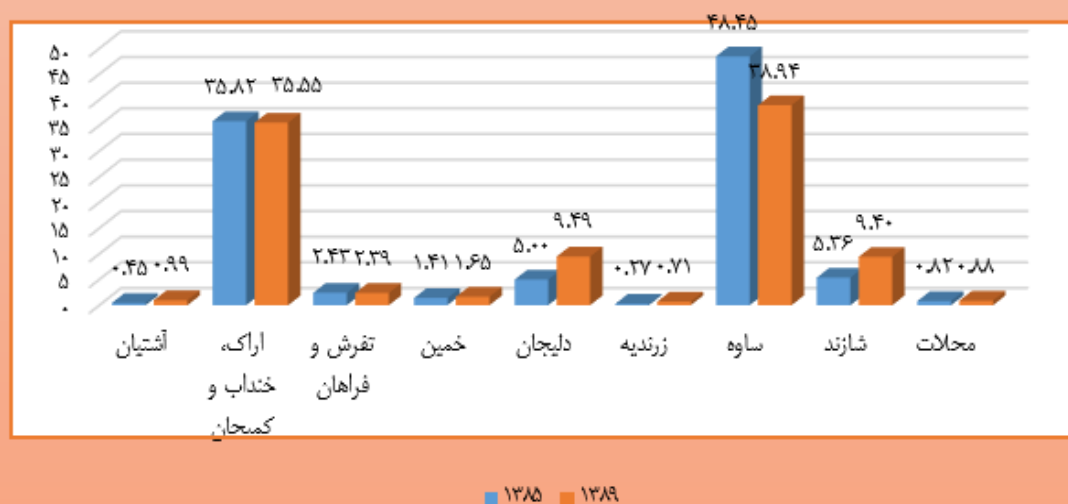
شکل بعد به مقایسه سهم ارزش افزوده بخش صنعت شهرستان‌های استان مرکزی از کل ارزش افزوده این بخش در سال ۱۳۸۵ می‌پردازد. همانگونه که مشخص است شهرستان تفرش به همراه شهرستان فراهان، حدود ۰٫۵۱ درصد از سهم ارزش افزوده را به خود اختصاص داده است.

شکل ۱۱: مقایسه سهم ارزش افزوده بخش صنعت در شهرستان های استان مرکزی در سال ۱۳۸۵

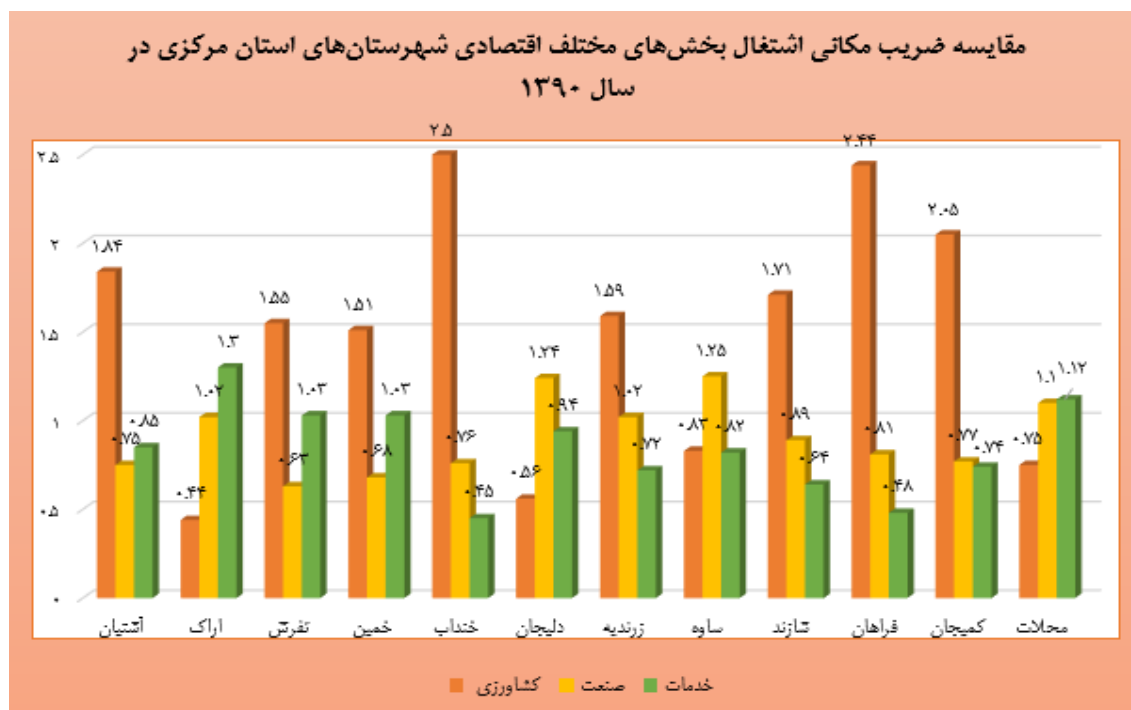
بررسی سهم اشتغال بخش صنعت در شهرستان های مختلف استان نشان می دهد که اشتغال در بخش صنعت شهرستان تفرش (که آمار فراهان نیز در آن لحاظ شده است) در سال ۱۳۸۹ نسبت به سال ۱۳۸۵ کمی کاهش داشته است و از ۲,۴۳ به ۲,۳۹ رسیده است.

مقایسه سهم اشتغال در بخش صنعت شهرستان های استان مرکزی از کل اشتغال صنعت استان

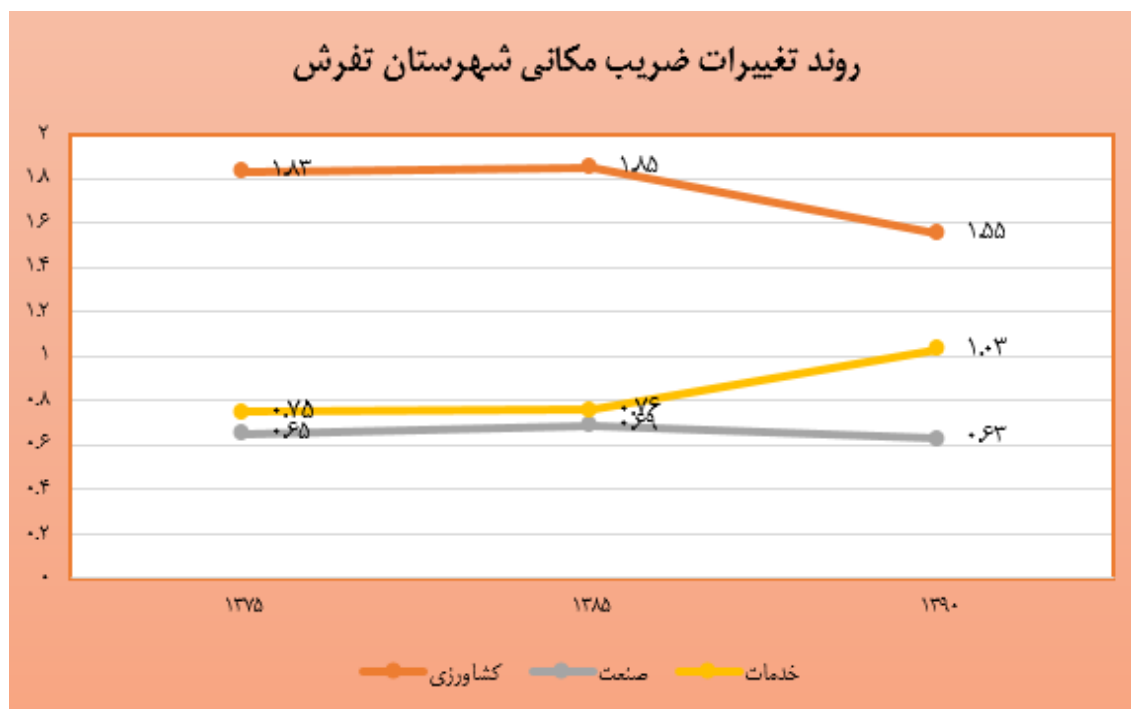
شکل ۱۲: مقایسه تغییرات سهم اشتغال بخش صنعت در شهرستان های استان مرکزی

شکل بعد به مقایسه ضریب مکانی اشتغال شهرستان های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰ می پردازد. همانگونه که مشخص است شهرستان تفرش در بخش های کشاورزی و خدمات دارای مزیت است و ضریب مکانی اشتغال بخش کشاورزی در این شهرستان بیش از ضریب مکانی خدمات است. این شهرستان، کمترین ضریب مکانی بخش صنعت را در میان شهرستان های استان مرکزی به خود اختصاص داده است.

شکل ۱۳: مقایسه ضریب مکانی اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی در شهرستان‌های استان مرکزی در سال ۱۳۹۰

نمودار زیر روند تغییرات ضریب مکانی شهرستان تفرش را از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۰ در بخش‌های خدمات، صنعت و کشاورزی، نشان می‌دهد.

شکل ۱۴: روند تغییرات ضریب مکانی شهرستان تفرش

همانطور که شکل پیش نشان می‌دهد ضریب مکانی بخش کشاورزی در شهرستان تفرش از ۱٫۸۳ در سال ۱۳۷۵ به ۱٫۵۵ در سال ۱۳۹۰ رسیده است. روند مزیت نسبی بخش کشاورزی در شهرستان تفرش نزولی بوده است اما با این وجود مزیت نسبی آن نسبت به دیگر بخش‌ها بسیار بالاتر است و در واقع این بخش به عنوان بخش اول و پایه شهرستان محسوب می‌شود.

شاخص ضریب مکانی نشان می‌دهد که در بخش صنعتی شهرستان تفرش مزیت نسبی ندارد و ضریب مکانی آن از ۰,۶۵ در سال ۱۳۷۵ به ۰,۶۳ در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

در بخش خدمات شهرستان تفرش وضعیت بهتری نسبت به صنعت دارد و بین سال‌های ۱۳۷۵ الی ۱۳۹۰ رشد مناسبی داشته است و ضریب مکانی خدمات از ۰,۷۵ در سال ۱۳۷۵ به ۱,۰۳ در سال ۱۳۹۰ رسیده است. به این ترتیب با توجه به شاخص ضریب مکانی، اولویت اول برای شهرستان تفرش بخش کشاورزی و اولویت دوم بخش خدمات است.

جدول ذیل، به بررسی فعالیت‌های خرد شهرستان تفرش که دارای مزیت نسبی هستند، می‌پردازد.

جدول ۱: فعالیت‌های دارای مزیت نسبی شهرستان تفرش در سال ۱۳۹۰

رتبه	فعالیت	ضریب مکانی
۱	کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۱,۵۵
۲	آموزش	۱,۴۷
۳	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۱,۴۰
۴	هنر، سرگرمی و تفریح	۱,۲۶
۵	اداره امور عمومی و دفاع؛ تامین اجتماعی اجباری	۱,۱۶
۶	فعالیت‌های مالی و بیمه	۱,۱۵

همانطور که در جدول پیش مشخص است بخش کشاورزی با ضریب ۱,۵۵ دارای بیشترین مزیت نسبی است. رتبه دوم شهرستان مربوط به فعالیت‌های آموزشی است. این بخش نیز دارای مزیت نسبی بالایی است و این امر نشان می‌دهد توسعه بخش آموزش در آینده با توجه به مزیت نسبی بالایی که شهرستان دارد، قابل قبول است.

۲ مهمترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای شهرستان تفرش

این قسمت برگرفته از نتایج گزارش تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای استان مرکزی است. نتایج این بخش در کنار نتایج حاصل از تفکر ارزشی، می‌تواند تصویر مناسب‌تری از فضای شهرستان تفرش ارائه دهد.

۱-۲ نقاط قوت

- S1: وجود جاذبه‌های طبیعی و زیستگاه‌های شاخص در کنار سابقه فرهنگی، تاریخی و وجود مشاهیر
- S2: وجود ناحیه و کارگاه‌های صنعتی
- S3: وجود مراکز دانشگاهی و آموزش عالی
- S4: وجود ذخایر معدنی و مصالح ساختمانی
- S5: وجود ذخایر جنگلی، گیاهان دارویی و صنعتی در عرصه منابع طبیعی با توجه به تنوع اقلیمی
- S6: وجود بستر مناسب جهت تولید میوه‌های سردسیری و نیمه گرمسیری، انواع گیاهان دارویی، زعفران و قارچ‌های خوراکی
- S7: وجود بستر مناسب جهت توسعه و پرورش زنبور عسل، پرورش ماکیان و تولید ماهی

۲-۲ نقاط ضعف

- W1: شاخص‌های منفی نیروی انسانی مانند نرخ رشد منفی، عدم توان نگهداشت جمعیت، نسبت جنسی نامتعارف
- W2: کاهش چشمگیر نرخ مشارکت زنان به دلیل عدم رونق فعالیت‌های سنتی و صنایع دستی و فرش

- W3: عدم وجود خطوط ریلی، بزرگراه، آزادراه و راه اصلی در شهرستان و دسترسی ضعیف
- W4: صعب العبور بودن و کوهستانی بودن تفرش که موجب پراکندگی روستاها، افزایش هزینه خدمات رسانی و همچنین مانع توسعه زیربنایی و شبکه خدماتی انرژی می شود
- W5: عدم توسعه فعالیت های بخش خصوصی و سازمان های غیردولتی
- W6: نقش کم رنگ شهرستان در فعالیت های صنعتی استان و رشد شاغلان کمتر از رشد متوسط ملی
- W7: کمبود زیرساخت های هدایت شده جهت توسعه فعالیت های اقتصادی نظیر مجتمع های گلخانه ای و شهرک های صنعتی
- W8: فقدان زیرساخت ها و امکانات رفاهی و خدماتی گردشگران
- W9: محدودیت منابع آب

۳-۲ فرصت ها

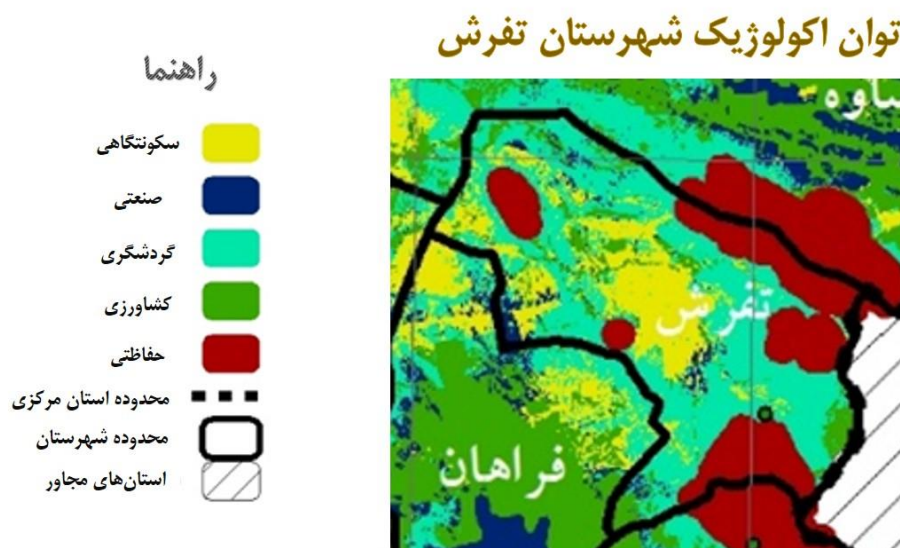
- O1: موقعیت جغرافیایی شهرستان جهت اتصال شمال و جنوب و ایجاد همگرایی بین مناطق استان
- O2: نزدیکی به بازارهای مصرف عمده خصوصاً قم و سلفچگان و تاحدی تهران
- O3: سرمایه گذاری در توسعه اکوتوریسم با وجود جاذبه های گردشگری و آب و هوای مناسب و تبدیل شهرستان به قطب درمانی

۴-۲ تهدیدات

- T1: وجود خطر زمین لغزش
- T2: مشکل توسعه کالبدی شهر تفرش به دلیل موقعیت خاص توپوگرافی

۳ وضعیت توان اکولوژیکی شهرستان تفرش

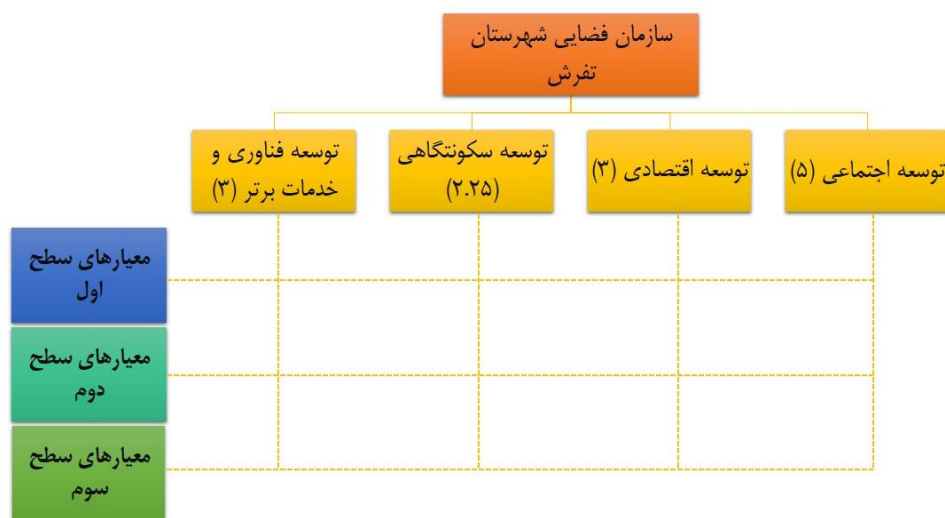
همانگونه که نقشه توان اکولوژیک شهرستان تفرش نشان می‌دهد این شهرستان قابلیت توسعه فعالیت‌های گردشگری را در حد بسیار بالایی داراست. بخش نسبتاً مناسبی از شهرستان تفرش نیز دارای قابلیت توسعه سکونتگاهی است، اما امکان توسعه فعالیت‌های صنعتی و کشاورزی در این شهرستان بسیار محدود و پراکنده است. بخش‌های اندکی از این شهرستان نیز در محدوده نواحی حفاظتی استان مرکزی قرار گرفته است.

شکل ۱۵: نقشه توان اکولوژیک شهرستان تفرش

۴ وضعیت توسعه اقتصادی، اجتماعی، سکونتگاهی و فناوریانه شهرستان تفرش

تحلیل سازمان فضایی وضعیت موجود استان نشان می‌دهد که شهرستان تفرش از لحاظ توسعه‌یافتگی اجتماعی، وضعیت مطلوبی دارد. وضعیت توسعه اقتصادی و توسعه فناوریانه و خدمات برتر این شهرستان، در حد متوسط است و شاخص‌های توسعه سکونتگاهی در این شهرستان پایین‌تر از میانگین قرار گرفته‌اند.

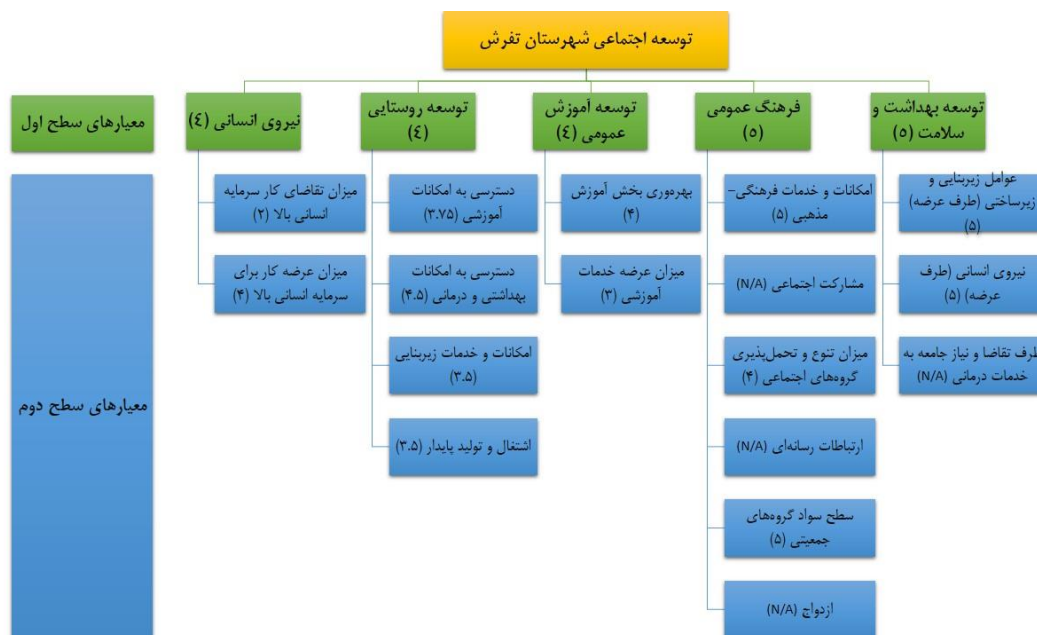

شکل ۱۶: شمای کلی از وضعیت توسعه‌یافتگی سازمان فضایی شهرستان تفرش در مقایسه با سایر شهرستان‌های استان مرکزی

در ادامه به بررسی وضعیت توسعه‌یافتگی شهرستان در هر یک از بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، سکونتگاهی و فناوری و خدمات برتر پرداخته شده است. لازم به ذکر است اعداد درون پرانتز توصیفی، نسبی و تقریبی است. به این معنا که اگر بخواهیم وضعیت توسعه اجتماعی شهرستان تفرش را در مقایسه با دیگر شهرستان‌های استان با توجه به شاخص‌های در دسترس، بررسی نماییم، بر روی طیف لیکرت ۵ تایی، عدد ۵ نشان می‌دهد که شهرستان تفرش وضعیت مطلوب‌تری نسبت به سایر شهرستان‌های استان مرکزی در این حوزه دارد. این اعداد توصیفی از وضعیت سازمان فضایی وضعیت موجود استان مرکزی هستند که در گزارش «سازمان فضایی وضع موجود و عدم قطعیت‌های تاثیرگذار بر آن»، بدان پرداخته شده است. در این گزارش با استفاده از معیارهایی در سه سطح مختلف، وضعیت توسعه‌یافتگی استان مرکزی در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گرفت. معیارها و شاخص‌ها با مشارکت خبرگان و متخصصان عضو پانل‌ها تعیین شد و اوزان مربوط به آن‌ها نیز به واسطه مشارکت خبرگان دلفی و پانل، استخراج شد. سایر جزییات، در گزارش مذکور آورده شده است و از ذکر مجدد آن در این گزارش اجتناب شده است.

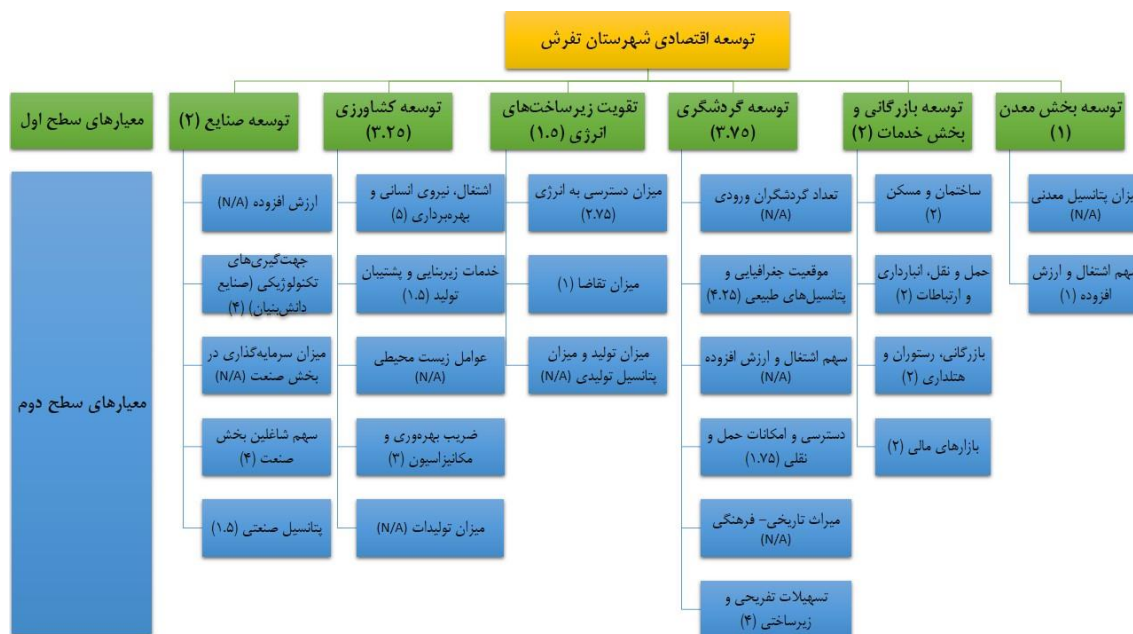
باید توجه داشت که این مقایسه به دلیل عدم دسترسی به لایه‌ها و داده‌های سایر استان‌ها، فقط در سطح استان مرکزی انجام شده است و وضعیت مطلوب یک شهرستان در رابطه با معیاری خاص، الزاما به معنای وضعیت مطلوب آن شهرستان در کشور نخواهد بود.

همانگونه که شکل ذیل نشان می‌دهد، شهرستان تفرش در تمامی شاخص‌های مربوط به توسعه اجتماعی، وضعیت مناسبی دارد. هرچند که معیارهایی نظیر دسترسی به امکانات آموزشی در روستاها و یا میزان عرضه خدمات آموزشی در شهرستان با ضعف‌هایی مواجهند و باید در راستای بهبود وضعیت آن‌ها اقدام نمود.

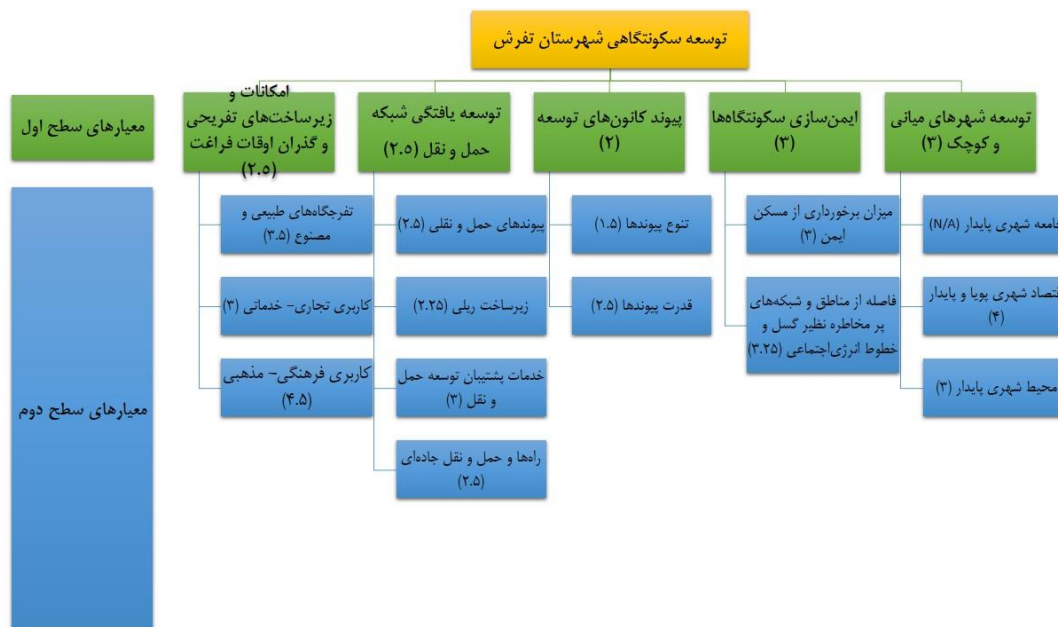
شکل ۱۷: وضعیت توسعه اجتماعی شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف

بررسی سازمان فضایی توسعه اقتصادی شهرستان تفرش نشان می‌دهد که در مقایسه با سایر شهرستان‌های استان، این شهرستان در تمامی ابعاد مورد بررسی از وضعیت مناسبی برخوردار نیست. البته پایین بودن برخی معیارها مانند توسعه بخش معدن یا توسعه صنایع به دلیل پتانسیل‌های پایین این شهرستان در این بخش‌ها نسبت به سایر شهرستان‌های استان، تا حدودی منطقی به نظر می‌رسد. اما ضعف در سایر شاخص‌ها و معیارها قابل توجه است.

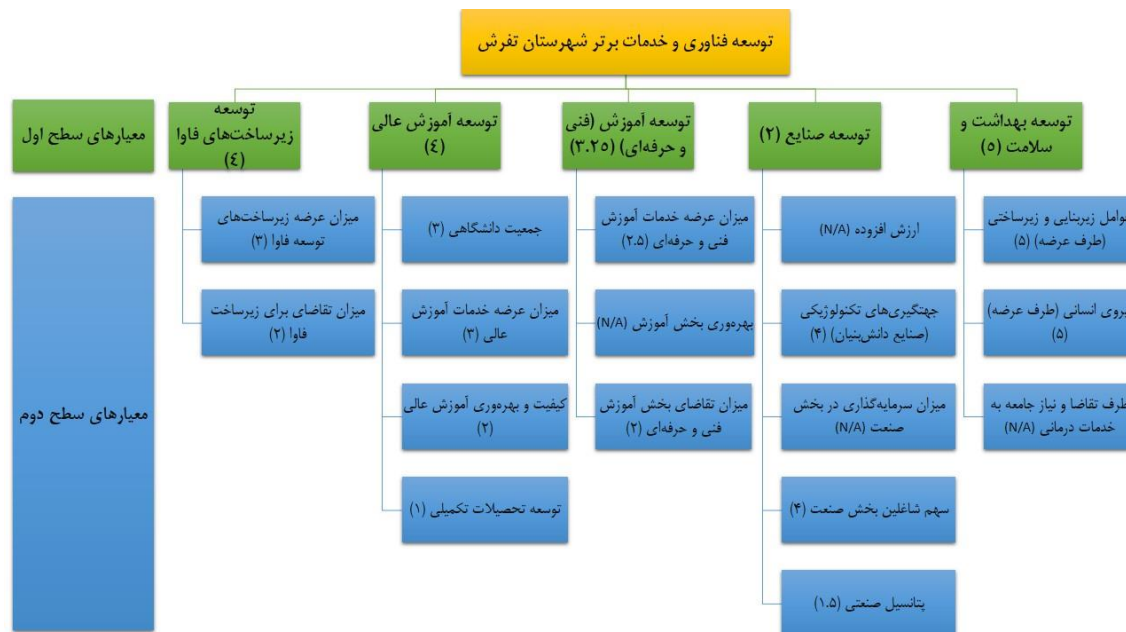
شکل ۱۸: وضعیت توسعه اقتصادی شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف

بررسی سازمان فضایی توسعه سکونتگاهی شهرستان تفرش نشان می‌دهد که در مقایسه با سایر شهرستان‌های استان، این شهرستان در تمامی ابعاد مورد بررسی از وضعیت مناسبی برخوردار نیست.

شکل ۱۹: وضعیت توسعه سکونتگاهی شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف

بررسی سازمان فضایی توسعه فناوری و خدمات برتر شهرستان تفرش نشان می‌دهد که این شهرستان در بخش‌هایی نظیر توسعه صنایع و توسعه آموزش عالی و فنی و حرفه‌ای با مشکلاتی مواجه است.

شکل ۲۰: وضعیت توسعه فناوری و خدمات برتر شهرستان تفرش از منظر شاخص‌های مختلف

۵ نتایج حاصل از تفکر ارزشی در خصوص شهرستان تفرش

در مطالعه تفکر ارزشی، تلاش شد تا با عناوین و بیان‌های مختلف، تصاویر، مطلوب‌ها و نامطلوب‌ها و دغدغه‌های بازیگران هر شهرستان استخراج شود. در ادامه به مهمترین نتایج به دست‌آمده در هر بخش اشاره می‌شود.

۱-۵ مهمترین دغدغه‌ها

دغدغه‌ها، مهمترین مسائلی هستند که در آینده برای شهرستان ایجاد مشکل خواهند کرد و با راهکارهای مناسب می‌توان مانع از بروز مشکلات ناشی از آن‌ها و یا مانع پیشرفت مشکلات به وجود آمده شد. با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین دغدغه‌های شهرستان از نظر خبرگان و متخصصان عبارت است از:

- آلودگی زیست محیطی در سطح شهر و روستاهای اطراف
- بی‌توجهی به مزیت‌های بومی، محلی و بی‌اعتنایی به داشته‌های ارزشمند تاریخی، علمی، پژوهشی
- مشکلات فرهنگی
- ضعف اقتصادی
- عدم وجود امکانات آموزشی در مدارس و شهرستان
- افزایش آمار سالمندی و عدم وجود امکانات بهداشتی جهت این قشر
- عدم وجود مراکز اشتغالزایی خصوصی خصوصا جهت فارغ التحصیلان دانشگاهی
- عدم وجود مشاغل مناسب و پایین بودن سطح درآمد
- کمبود امکانات و خدمات رفاهی و تفریحی به ویژه برای بانوان

- ناکافی بودن پوشش بیمه تامین اجتماعی بویژه برای روستاییان
- آسیب‌های اجتماعی
- بی‌برنامگی
- بی‌توجهی استان نسبت به شهرهای تابعه و تعصبات محلی
- مهاجرت و رشد منفی جمعیت
- بحران آب و خشکسالی و سرمازدگی محصولات کشاورزی
- عدم وجود زیرساخت‌های توسعه گردشگری
- توسعه دانشگاه دولتی
- عدم وجود نیروی متخصص
- عدم وجود برنامه جامع شهری
- عدم آموزش در حین خدمات کارکنان
- راه‌های مواصلاتی

۵-۲ موضوعات و مسائل غیرقابل قبول

موضوعات و مسائل غیرقابل قبول، در حقیقت تفاوت میان انتظارات و واقعیت‌ها است و به مسائل غیرقابل قبولی اشاره می‌کند که در حال حاضر وجود داشته و برای شهرستان نامطلوب هستند. با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین موضوعات و مسائل غیرقابل قبول شهرستان از نظر خبرگان و متخصصان عبارت است از:

- مشکلات فرهنگی
- عدم ارزیابی عملکرد مسئولین
- کمبود امکانات و خدمات رفاهی

- پایین بودن جمعیت شهرستان
- راه‌های کوهستانی داخل شهرستان
- مهاجرت جوانان و فارغ‌التحصیلان دانشگاه به شهرها و استان‌های همجوار
- توزیع نامناسب اعتبارات بدلیل عدم برنامه‌ریزی مناسب
- عدم ثبات مدیریت کارآمد
- خرد بودن قطعات زراعی و ایجاد خسارات فراوان به کشاورزی
- عدم بهره‌برداری بهینه از آب کشاورزی به دلایل مختلف از جمله اعمال شیوه‌های سنتی
- آسیب‌های اجتماعی نظیر اعتیاد
- بیکاری
- وضعیت نا به سامان جاذبه‌های گردشگری
- توسعه کمی و کیفی دانشگاه‌ها
- مبلمان شهری و بافت فرهنگی شهر

۳-۵ روندهای اجتناب‌ناپذیر و واقعیت‌ها

منظور از واقعیت‌ها و روندهای اجتناب‌ناپذیر، مواردی است که اتفاق می‌افتند و کنترلی روی آن‌ها وجود ندارد. با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین روندهای اجتناب‌ناپذیر شهرستان از نظر خبرگان و متخصصان عبارت است از:

- کاهش جمعیت و مهاجرت
- رکود اقتصادی
- صعب‌العبور بودن شهرستان

- معضلات و آسیب‌های اجتماعی ناشی از اعتیاد و شیوع فرهنگ غربی
- عدم ادامه تحصیل دانش آموزان روستایی بدلیل جمعیت کم دانش آموزی و نداشتن معلم مناسب
- تخریب محیط زیست، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و تخریب قنات‌ها
- عدم تمایل جوانان به فعالیت های تولیدی اعم از کشاورزی و دامپروری و صنعتی
- خشکسالی
- پیرشدن جمعیت

۴-۵ ویژگی‌های مطلوب آینده

با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین ویژگی‌های مطلوب آینده شهرستان از نظر خبرگان و متخصصان عبارت است از:

- نیروی انسانی جوان، خوش فکر و تحصیل کرده
- زیرساخت‌ها و فضای مناسب جهت جذب گردشگر
- عدم رسوخ فرهنگ‌های مختلف در شهر
- وحدت و همگرایی در شهرستان
- نقش موثر در تولید ناخالص ملی
- توسعه فرهنگی، اقتصادی، علمی و اجتماعی
- افزایش اشتغال
- افزایش مراکز بهداشتی درمانی جهت سالمندان
- افزایش مراکز رفاهی تفریحی جهت بانوان

۵-۵ ویژگی‌های نامطلوب آینده

با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین ویژگی‌های نامطلوبی که در آینده ممکن است گریبان‌گیر شهرستان باشد، از نظر خبرگان و متخصصان عبارت است از:

- وابستگی به نهادهای دولتی
- رشد شهرنشینی و مصرف‌گرایی
- عدم وجود نیروی جوان و متخصص
- وجود اختلافات منطقه‌ای
- زیرساخت‌های حمل و نقل نامناسب
- عدم شایسته‌سالاری
- بیکاری و فقر اقتصادی
- کمبود آب کشاورزی و شرب
- مهاجرت و کاهش جمعیت به ویژه در روستاها
- افزایش آسیب‌های اجتماعی
- مشکلات فرهنگی

۵-۶ ویژگی‌هایی که مطلوب است شهرستان در آینده به واسطه آن‌ها شناخته شود

متخصصان و خبرگان شهرستان، تمایل دارند در آینده شهرستان آن‌ها به واسطه این ویژگی‌هایی مثبت در استان و کشور شناخته شود. با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین ویژگی‌هایی که مطلوب است در آینده شهرستان به واسطه آن‌ها شناخته شود مطابق نظر خبرگان و متخصصان، عبارت است از:

- شهری سالم، با اخلاق و با فرهنگ
- قطب علمی و دانشگاهی
- شهر با جاذبه‌های گردشگری طبیعی، صنایع دستی و سوغات معروف
- مهاجرت معکوس نخبگان، سرمایه‌گذاران، متخصصان و توانمندان
- دارای فضای اقتصادی مناسب
- دارای امکانات و زیرساخت‌های آموزشی، رفاهی و فرهنگی مناسب
- برخوردار از مواهب طبیعی
- اشتغال و درآمد مکفی
- درآمد سرانه مناسب

۵-۷ مهمترین محدودیت‌های توسعه

با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین محدودیت‌هایی که می‌تواند توسعه شهرستان را با مشکل مواجه سازد، مطابق نظر خبرگان و متخصصان، عبارت است از:

- عدم رعایت عدالت اجتماعی
- موقعیت جغرافیایی و صعب‌العبور بودن راه‌های مواصلاتی
- فساد اداری و به هدر رفتن نیروهای با ارزش اجتماعی
- عدم قرارگیری در محورهای مواصلاتی مهم استان
- فقر اقتصادی
- عدم بهره برداری بهینه از منابع کشاورزی
- ضعف مدیریت و بی‌توجهی مسئولین
- محدودیت منابع و به ویژه آب
- مهاجرت نخبگان
- تمرکزگرایی
- پراکندگی روستاها
- عدم مشارکت در توسعه
- عدم جذب سرمایه گذاران به علت عدم وجود زیرساخت‌های مناسب
- کمبود اعتبارات
- نبود شغل مناسب

۵-۸ مهمترین مزیت‌های شهرستان تفرش

با توجه به مطالعات انجام شده در طرح آینده‌نگاری آمایش استان مرکزی، مهمترین مزیت‌های شهرستان، مطابق نظر خبرگان و متخصصان، عبارت است از:

- موقعیت جغرافیایی و کوهستانی مطلوب در سلسله رشته کوه‌های زاگرس

- وجود مشاهیر علمی و فرهنگی و هنری
- بستر رویش طیف گسترده‌ای از گیاهان دارویی
- بستری مناسب برای مطالعات رشته‌های مختلف از قبیل باستان‌شناسی، زمین‌شناسی، زیست‌شناسی، تاریخ، جغرافیا، مطالعات اجتماعی، معماری و ...
- پتانسیل‌ها و جاذبه‌های گردشگری
- دلسوزی مسئولین محلی و بومی
- فرهنگ غنی و سابقه فرهنگی بالا
- وجود استعدادهای علمی و نیروی انسانی مستعد
- نزدیکی به پایتخت
- زمین‌های کشاورزی مناسب
- امنیت مناسب
- قابلیت تبدیل شدن به شهری فرهنگی و توریستی
- پتانسیل تجارت فراوری سنگ‌های زینتی و ساخت جواهرات زینتی
- بافت مذهبی شهر
- نزدیکی به چند استان صنعتی و پرجمعیت
- وجود پتانسیل‌های فرهنگی و طبیعی و آب و هوای مناسب

۶ نقش شهرستان در راستای تحقق اهداف و پیاده سازی راهبردها

با توجه به چشم انداز آمایشی، اهداف و راهبردهای آمایشی کلانی که در فضاهای سناریوهای استان پابرجا هستند، شهرستان تفرش باید نقش های متفاوت و متعددی را بر عهده داشته باشد. جدول ذیل به تناسب راهبردهای آمایشی، وظایف و ماموریت های شهرستان تفرش را نشان می دهد. در این جدول به موارد اصلی و اساسی اشاره شده است.

جدول ۲: ماموریت ها و وظایف خاص شهرستان تفرش در جهت پیشبرد راهبردهای کلان استان

ماموریت ها و وظایف خاص شهرستان تفرش	راهبردهای آمایشی پابرجای استان مرکزی
توسعه فضاهای فرهنگی و ورزشی، تقویت پیوندهای درونی	استراتژی ۱: تقویت هویت منطقه ای-مکانی استان مرکزی و فراهم آوردن زمینه های نگهداشت نخبگان استان
ایجاد و توسعه صنایع کوچک و متوسط مرتبط با زنجیره تامین صنایع بزرگ استان (به صورت محدود متناسب با توان اکولوژیک شهرستان)	استراتژی ۲: گذار از صنایع سنگین به انجام فعالیت های مبتنی بر فناوری های پیشرفته
توسعه کشت گلخانه ای (به صورت محدود متناسب با توان اکولوژیک شهرستان)	استراتژی ۳: توسعه کشاورزی پیشرفته
تقویت زیرساخت ها و شبکه حمل و نقل، توسعه آموزش و زیرساخت های مرتبط با آن (عمومی، عالی، فنی و حرفه ای)، توسعه روستایی، تقویت زیرساخت های انرژی و ایمن سازی سکونتگاه ها	استراتژی ۴: افزایش توازن در نظام فضایی استان
گردشگری محلی، افزایش امکانات و زیرساخت های رفاهی گردشگری	استراتژی ۵: توسعه کریدور گردشگری استان

۷ نتیجه گیری و جمع بندی

شهرستان تفرش پس از آشتیان، کم جمعیت ترین شهرستان استان مرکزی است. ضمن اینکه این شهرستان ضریب شهرنشینی بالا و نرخ مشارکت اقتصادی پایینی دارد. بخش کشاورزی بیشترین سهم اشتغال را در این شهرستان به خود اختصاص داده است، ضمن اینکه بخش خدمات نیز سهم بالایی در اشتغال شهرستان دارد. مطابق شاخص ضریب مکانی اشتغال، شهرستان تفرش در بخش های کشاورزی و خدمات دارای مزیت است با این تفاوت که بر خلاف ضریب مکانی خدمات، ضریب مکانی بخش کشاورزی در سال های اخیر کاهش یافته است. این شهرستان جاذبه های طبیعی، گردشگری، فرهنگی و تاریخی فراوانی دارد. علیرغم قابلیت های گردشگری و سکونتگاهی، وضعیت توان اکولوژیکی این شهرستان برای فعالیت های کشاورزی و صنعتی بسیار محدود و پراکنده است. این شهرستان از لحاظ توسعه یافتگی اجتماعی، وضعیت مطلوبی دارد. وضعیت توسعه اقتصادی و توسعه فناورانه و خدمات برتر این شهرستان، در حد متوسط است و شاخص های توسعه سکونتگاهی در این شهرستان پایین تر از میانگین قرار گرفته اند. با توجه به راهبردهای آمایشی استان مرکزی، شهرستان تفرش، نقش مهمی در پیشبرد راهبردهای تقویت هویت منطقه ای-مکانی استان مرکزی و فراهم آوردن زمینه های نگهداشت نخبگان استان، افزایش توازن در نظام فضایی استان و توسعه کریدور گردشگری استان، بر عهده دارد. ضمن اینکه به صورت محدود با توجه به وضعیت توان اکولوژیکی خود، می تواند به توسعه کشاورزی پیشرفته و گذار از صنایع سنگین به ارائه خدمات مبتنی بر فناوری های پیشرفته نیز کمک نماید.